

Aspirantskolan på Dalarö Skans under 40 år.

Fästningen på Dalarö Skans började byggas 1656 på Stockskäret strax söder om Dalarö i Stockholms skärgård och ingick i kustförsvaret fram till 1854.

Den blev officiellt byggnadsminne 1935. Dåvarande Södertörns Frivilliga Motorbåtsflottilj, som bildades 1931, anordnade för första gången aspirantskola på Dalarö Skans 1940. Men det var då inte möjligt att bo i själva fästningen, som användes som förråd. Åren 1943 - 44 lade flottiljens medlemmar ned ett stort arbete på att göra själva fästningen beboelig.

Den 22 december 1944 beslöt Kung Gustaf V att Dalarö Skans skulle upplåtas till Södertörns Sjövärnsflottilj. Från sommaren 1945 fram till 1981 var flottiljens aspirantskola förlagd där. Aspirantskolan på Dalarö Skans blev ett begrepp inom försvaret och ett representationsställe för Chefen för Sjövärnsskåren. Den charmerande miljön och närheten till Stockholm bidrog till det.

Byggnadsminnet Dalarö Skans tecknad i juli 1951 av en konstnärligt mycket begåvad sjövärnsaspirant, Tom Hultgren, när han satt i en jolle på fjärden öster om fästningen. Originalen hänger i Östra villan på Märsgarn .

Anläggningen moderniserades efter hand men behöll sin primitiva stil. Det senare medförde att konkret verksamhet var möjlig bara sommartid. Uppvärmningen av bostadsutrymmena skedde genom de boendes kroppsvärme. Personlig hygien uträttades i havet. Eleverna, cirka 100 stycken, låg förlag-

da under fästningstornets tak, dit man tog sig via en smal spiraltrappa. Den var enkelriktad uppåt. Ned tog man sig via en brandstång. Vid en brandövning blåstes larm mitt i natten och efter 90 sekunder hade alla elever via brandstången tagit sig ut.

Utbildningen följde samma kursplan som andra aspirantskolor. Men de allmänna kunskaperna om marinen och försvaret underlättades av närheten till Hårsfjärden, Gålöbasen, och Berga Örlogsskolor. Att vara belägen mitt i södra inloppet till Stockholm bidrog också till upplevelsen av Sverige som sjöfartsnation. På min tid påminnes eleverna också om det historiska arvet genom årlig utflykt genom långrodd med slup till Älvsnabbsmonumentet, varifrån Gustav II Adolfs flotta avseglade till deltagande i 30-åriga kriget på 1600-talet.

Aspiranterna fick lära sig gott sjömanskap men också karaktärsregler om att ingenting är omöjligt och att vaken yngling griper tillfällen i flykten. Många elever fick sitt marina intresse solitt grundlagt och fortsatte i yrken inom flottan och handelsflottan.

Men efter ett halvsekel väntade för Södertörns Sjövärnsskår flyttning från sitt högt värderade hem. En rationaliseringsvåg ledde till centralisering av all ungdomsutbildning inom Ostkustens Örlogsbas till den nya kursgården Märsgarn, där ungdomarna utbildas sedan 1982. Kåren kunde bli kvar ytterligare 10 år för föreningslivet, men sedan var det slut för Sjövärnsskåren och försvaret på den historiska platsen.

Liksom leden glesnar i den exklusiva klubben för sjökaptener, som rundat Kap Horn som befälhavare på fullriggare, befinner sig denne författare i en glesnande skara sjövärnare, vilka tjänat som kommandanter på Dalarö Skans.

Artikeln är hämtad ur tidningen Sjövärnsposten nr. 2 från 2013, och författad av Jan Prawitz.

Jan Prawitz, född den 1 januari 1932 i Sofia församling i Stockholms stad, är en svensk diplomat och försvarsforskare. Prawitz blev 1956 filosofie magister vid Stockholms universitet och 1968 filosofie licentiat i kärnkemi.

Historik om Dalarös f.d. kommunalhus.

Det gamla f.d. kommunalhuset på Linnévägen 10 på Dalarö känner väl de flesta dalaröbor till. I dessa lokaler har mycket hänt genom åren.

När huset byggdes är lite osäkert, men det finns med på kartor från 1893. I kyrkböckerna från den tiden är byggnaden benämnd som godtemplarhuset. Godtemplare är ett ordenssällskap som av sina medlemmar krävde helnykterhet.

Fastigheten har haft många benämningar såsom Smedjetäppan 23, Stadsäga 139 och nu Dalarö 4:9. Kommunen köpte fastigheten 1923 av trädgårdsmästaren Axel Martin och sålde 2005 till Haninge kommunägda Tornberget Fastighetsförvaltning AB.

Dalarö kommuns sista sammanträde

För sista gången samlades på söndagen den 28 december 1958 kommunalfullmäktige i Dalarö storkommun, som då också omfattade Ornö och Utö, till sammanträde i kommunalhusets gula trähus. Ordföranden Axel Johansson klubbade raskt igenom de nio ärendena ackompanjerade av fullmäktiges ja-rop till varje förslag. Kommunen uppgick vid årsskiftet 1958-59 i Österhaninge kommun. Det var inte bara fullmäktige i bänkarna. Hedersgäster och fruar i finkläningar satt som åhörare. Supén för omkring 70 personer på Societetshuset skulle följa omedelbart efter sammanträdet. Omkring 150 personer berördes av kommunens upphörande.

F.d. kommunalhuset på Linnévägen nr 10.

Balternas flykt 1944

När flyktingarna anlände till Dalarö fick de tillfälligt bo på Sommarhotellet och i Kommunhuset där de fick sova på halmbäddar.

Festlokal m.m.

Under åren har åtskilliga aktiviteter ägt rum här, såsom maskerader, fester, bröllop, teater, auktioner, musikalisk underhållning, dans, fritidsgård och

lunchlokal åt skolelever. Användes även som förläggning 1927 åt Landstormsmän vid en övning.

Biograf under perioder

Biograf har tidigare funnits på Dalarö i f.d. kommunalhuset vid Linnévägen 10. Det var Sigurd Leidert som startade "Sagabio" på 1940-talet. Han körde även igång Dansbanan och Tivolit på Dalarö. Sigurd arbetade som brunnsbore och arbetade extra med Bio/Tivoli. Varje vecka var det bioföreställningar. Filmprojektorn var gammal så maskinisten måste byta filmrulle mitt i filmvisningen. Då blev det en 15 minuters paus då det såldes godis. Några som inte betalt kunde då passa på att smita in och se halva filmen. Maskinister vid filmföreläsningarna de sista åren var Sven Lundgren och senare Ingvar Ek. På 1940-talet bodde Sigurd och Berta Leidert i villa Fridhem på Odinsvägen 37. Så sent som sommaren 1996 visades filmer på "Dalarö Bio" bl.a. filmen Jägarna.

Scoutkåren skriver

På övervåningen i gamla kommunalhuset på Dalarö har vi vår möteslokal. Den består av "fyra rum och kök". För närvarande har vi dock nyttjandeförbud av lokalen då den håller på att rasa.

I källaren har vi förråd för stormkök, tält, vindskydd och annan lägerutrustning. Ute på gården har vi en eldring.

Arrestlokal i källaren

I källaren fanns det för länge sedan en arrestlokal (cell).

Lite historik

Den 1 januari 1863, när kommunalförordningarna började tillämpas, inrättades Dalarö kommun och församling.

Dalarö municipalsamhälle inrättades här 22 december 1876 som upplöstes med utgången av 1951. Kommunreformen 1952 innebar för Dalarö del att den bildade "storkommun" genom att de tidigare kommunerna Ornö och Utö förenades med Dalarö.

Folkmängden i dessa tre förenade enheter tillsammans var dock så liten att det "nya" Dalarö inte kvarstod som egen kommun längre än till 1959 då den lades samman med Österhaninge kommun.

Text och foto: Anders Bengtsson